

TOESTEMMING EN STRAFRECHT

TOESTEMMING EN STRAFRECHT

Een strafrechtsdogmatische analyse van
de toestemming en de strafrechtelijke
bescherming van lijf en leven

ANN DIERICKX

 intersentia
Antwerpen – Oxford

Toestemming en strafrecht. Een strafrechtsdogmatische analyse van de toestemming
en de strafrechtelijke bescherming van lijf en leven
Ann Dierickx

© 2006 Intersentia
Antwerpen – Oxford
<http://www.intersentia.be>

ISBN-10: 90-5095-548-7
ISBN-13: 978-90-5095-548-5
D/2006/7849/10
NUR 824

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets
uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand
of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming
van de uitgevers.

WOORD VOORAF

Voorliggend boek is de enigszins herwerkte versie van het proefschrift tot het verkrijgen van de graad van doctor in de rechten, dat ik op 17 oktober 2005 aan de K.U.Leuven heb verdedigd.

Ongeveer vier jaar geleden had ik het voorrecht om assistent strafrecht te worden bij Prof. dr. Lieven Dupont. Gedurende die jaren heeft Lieven me de ruimte gelaten om me nagenoeg volledig te wijden aan het schrijven van dit proefschrift. Ik ben hem dankbaar omdat hij me ondanks mijn meermaals bewandelen van het verkeerde spoor steeds de nodige vrijheid heeft gelaten om mijn eigen weg te zoeken, ook indien de richting ervan niet steeds even duidelijk bleek. Zonder Lieven zou het me niet zijn gelukt om voorliggend proefschrift te schrijven. Zijn beschouwingen en kritische opmerkingen boden steeds de nodige stimulans voor verdere analyse. Zijn drang naar perfectie belette me al te gauw tevreden te zijn. Zijn steun hielp me de laatste loodjes te dragen.

Ik had ook het genoegen om enige tijd te worden begeleid door Prof. dr. René Foqué, die aanvankelijk mijn co-promotor was. Zijn kritische opmerkingen over de opzet van het proefschrift en eerdere versies van bepaalde hoofdstukken bleken bijzonder waardevol, ook al is de analyse uiteindelijk nagenoeg positiefrechtelijk gebleven. Gelet op mijn gewijzigde betrachtingen, ben ik hem er dankbaar voor dat hij dit proefschrift heeft willen beoordelen als lid van de examencommissie.

Mijn dank gaat ook uit naar Prof. dr. A. De Nauw, Prof. dr. H. Nys en Prof. dr. T. Schalken, die bereid waren om voorliggend proefschrift te lezen als leden van de examencommissie.

De leden van het Instituut voor Strafrecht dank ik voor de aangename werksfeer en voor de interesse betoond in dit proefschrift. In het bijzonder ben ik Prof. dr. Raf Verstraeten erkentelijk voor de twee jaar die ik bij hem deeltijds assistent strafprocesrecht mocht zijn.

Het schrijven van een proefschrift zou een eenzame bezigheid zijn, maar zo heb ik dat niet ervaren. Er is immers het thuisfront. Bij Dirk kon ik steeds terecht in geval van onzekerheid of ontmoediging. Bij wijlen ondanks mijn eigen twijfels, geloofde hij dat ik in staat was om dit proefschrift te schrijven. Voor dat geloof en die steun ben ik hem dankbaar. Vanzelfsprekend gaat mijn dank uit naar mijn ouders: voor het geduld, het luisteren en het aanmoedigen. Ook zij stonden steeds achter me.

Leuven, 13 december 2005

VOORWOORD

Men kan bezwaarlijk beweren dat de Belgische strafrechtsdoctrine rijk is aan diepgravende, rechtswetenschappelijke monografieën waarin rechtsdogmatisch één of ander belangrijk leerstuk wordt bestudeerd dat verband houdt met wat men in Duitsland ‘*der allgemeinen Verbrechenslehre*’ noemt. In ons juridisch taalgebruik bestaat voor dit begrip zelfs niet één vaststaande uitdrukking, tenzij men met de formulering ‘algemene theorie van het misdrijf’ of ‘algemene delictenleer’ genoegen zou nemen. Met indringende studies m.b.t. de belangrijkste leerstukken van het algemeen Belgisch materieel strafrecht kan men nog niet eens één meter boekenplank vullen. Enkele uitzonderingen daargelaten is armoede hier troef. De door de Duitse penalist Claus Roxin verwoorde frustratie over al te veel abstracte rechtsdogmatische studies in Duitsland “*es bleibt doch ein Unbehagen, das sich zu der immer wieder gestellten Frage verdichtet, ob nicht die systematische Filigranarbeit unserer mit subtilsten begrifflichen Verfeinerungen arbeitenden Dogmatik durch ein Missverhältnis zwischen dem gelehrten Aufwand und seinem praktischen Ertrag gekennzeichnet ist*” (*Kriminalpolitik und Strafrechtssystem*, 2de uitgave, Berlijn – New-York, Walter de Gruyter, 1973, 3-4), blijft in ons land vooralsnog zonder voorwerp. In de huidige stand van zaken zijn er dan ook redenen genoeg om de rode loper uit te rollen voor elke rechtswetenschappelijke studie waarin voor het Belgisch strafrecht voor het eerst een doorgedreven analyse plaatsvindt van een tot dan toe juridisch nauwelijks uitgespit domein. De thematiek van de toestemming is daarvan een pertinent voorbeeld. Bij gebreke aan grondige strafrechtelijke verhandelingen over dit onderwerp, blijven zelfs de hoogst gequoteerde handboeken over algemeen strafrecht bedenkelijk summier en derhalve te ongenueanceerd en oppervlakkig.

Voorliggend boek is de voor publicatie aangereikte versie van het proefschrift waarmee Ann Dierickx op 17 oktober 2005 de graad verkreeg van doctor in de rechten, na harmonisch samenklinkende polyfone woorden van lof vanwege haar doctorale examencommissie. De titel van deze studie indiceert het onderwerp van haar studie (de toestemming gerelateerd aan de problematiek van de strafrechtelijke bescherming van lijf en leven) én de keuze van de rechtswetenschappelijke context waarin deze studie gepositioneerd dient te worden (de rechtsdogmatiek).

Voor zover er in de Belgische doctrine als sprake kan zijn van een strafrechtelijk leerstuk van de ‘toestemming’, wordt dit leerstuk door de auteur geanalyseerd in de sfeer van de misdrijven die betrekking hebben op de strafrechtelijke bescherming van de

fysieke en seksuele integriteit van personen (zoals o.m. slagen en verwondingen en diverse modaliteiten van seksuele misdrijven), en in de meest extreme vorm, van het leven zelf (van abortus tot euthanasie).

Hoewel de auteur bij herhaling heeft betoogd dat het niet haar bedoeling was het leerstuk van de toestemming 'op zich' tot het voorwerp van haar wetenschappelijk onderzoek te maken, kan *a posteriori* alleen maar vastgesteld worden dat haar ijver om dit leerstuk te bestuderen in het kader van de strafrechtelijke bescherming van lijf en leven een dubbele lezing van haar studie mogelijk maakt, die interfereren en elkaar verrijken.

Een eerste lezing verschaft een dieper inzicht in het leerstuk van de 'toestemming', als onderdeel van de algemene theorie van het misdrijf of de algemene delictenleer. Terwijl in de klassieke doctrine grote meningsverschillen zijn gerezen over de lokalisatie van de toestemming binnen de delictstructuur, weet Ann Dierickx op een overtuigende wijze plausibel te maken dat, naargelang de juridische en feitelijke handelingscontext, de toestemming juridisch relevant wordt gemaakt op alle beoordelingsniveaus die successievelijk in overweging genomen moeten worden om te kunnen besluiten tot de al dan niet strafbaarheid van een gedraging: op het niveau van de delictsomschrijving of de delictstypiciteit, dat van de wederrechtelijkheid, de schuld en de strafwaardigheid. In dat opzicht kan als het ware gewag gemaakt worden van de 'ubiquiteit' van de toestemming in de algemene structuur van het misdrijf.

Een andere lezing maakt het mogelijk om een dieper inzicht te krijgen in de plaats en de betekenis van de toestemming m.b.t. de gedragingen die raken aan de fysieke en seksuele integriteit en het leven, inzonderheid in de medische sfeer, en derhalve in de draagwijdte van de daarop betrekkinge strafbepalingen. Een uitermate grote gevoeligheid van de auteur voor het belang van de juridische contextualiteit, meer bepaald de mogelijke strafrechtelijke kwalificaties van een gedraging, gekoppeld aan een levensfeitelijke contextualiteit, voeren ons binnen in de gedifferentieerde werelden waarin de vraag naar de toestemming strafrechtelijk relevant kan worden gemaakt. De ontvankelijkheid van de auteur voor de daaruit te trekken lessen, levert een schat op aan fijnzinnige en genuanceerde geldigheidvoorwaarden voor de toestemming.

Hoger in dit voorwoord werd gealludeerd op een doctorale examencommissie. In die examencommissie neemt de promotor een bijzondere plaats in. Hij kent niet alleen het eindproduct van een studieproces. Hij is ook een bevoorrechte getuige van de weg die de doctorandus heeft afgelegd om tot zijn/of haar eindresultaat te komen.

Bekeken vanuit het standpunt van de promotor kunnen doctorale proefschriften, zij het al te grofweg, ingedeeld worden in twee categorieën. Tot de eerste categorie behoren de doctoraten waarvan de begeleiding van de doctorandus tot aan een positief

eindresultaat voor de promotor een halve lijdensweg is. Tot de tweede categorie, die proefschriften waarvan de begeleiding, lyrisch geformuleerd, een intellectueel festijn is. Andere categorieën van proefschriften zijn te lokaliseren tussen de twee genoemde in.

Graag wil ik gebruik maken van de gelegenheid die mij geboden wordt door een verzoek tot het schrijven van een voorwoord bij deze publicatie, om te getuigen dat het in alle opzichten een intellectueel festijn was om mee te maken hoe Ann Dierickx met soepele stijl door de meanders zwom die ze – door de keuze van het moeilijke door-dringbare onderzoeksthema – zelf had opgezocht, steeds met verwondering omkijkend naar haar eigen vangsten en vondsten en met spanning uitkijkend naar wat nog komen zou.

De publicatie van het eindresultaat van haar wetenschappelijk avontuur is ten volle verantwoord. Ann Dierickx legt een door wikken en wegen gerijpt juridisch werkstuk voor dat bol staat van eminente wetenschappelijke kwaliteiten, zoals: een aan achterdocht grenzende aversie voor oppervlakkigheid; een scherpzinnig analytisch vermogen; een op de grondslagen van het recht teruggeplooid betoog waarvan de logische lijn strak wordt aangehouden en vooral een bijzondere gevoeligheid voor de spanningsrelatie tussen strafrechtsdogmatiek en levensfeitelijkheid, die o.m. tot uitdrukking komt in de waarde die ze toekent aan de contextualiteit als omgevingsfactor waarmee in de rechtsdogmatiek steeds rekening dient gehouden te worden.

Hoe verfijnder de rechtsdogmatiek, des te meer is zij in staat om levensfeitelijkheden bewerkbaar te maken voor juridische besluitvorming en voor het spreken van recht waarin de belevingswerkelijkheden van de justitiabelen maximaal het beluisteren waard worden.

Ann Dierickx heeft door haar boeiende analyses de ‘toestemming’, die tot dusver in onze algemene misdrijftheorie een schaduwbestaan leidde, onomkeerbaar tot een verfijnd rechtsdogmatisch volwassen leerstuk uitgebouwd, dat ook in de strafrechtspraktijk diepe sporen kan nalaten.

Prof. em. L. DUPONT

INHOUDSOPGAVE

WOORD VOORAF	v
VOORWOORD	vii
LIJST MET AFKORTINGEN	xxvii
LIJST MET FIGUREN	xxxii
HOOFDSTUK I. INLEIDING	1
I.1. Recente wijzigingen in de strafrechtelijke benadering van de beleving van de lichamelijke en het leven	1
I.1.1. Baas in eigen buik	1
I.1.2. De SM-rechter	2
I.1.3. Genitale verminking bij meisjes en vrouwen expliciet strafbaar	3
I.1.4. De dood op een schoteltje	5
I.2. De opzet van de studie	6
I.2.1. Probleemstelling	6
I.2.1.1. De ‘toestemming’ in het licht van de bestaansvoorwaarden van het misdrijf	6
I.2.1.2. Een analyse van het leerstuk van de ‘toestemming’	7
I.2.1.2.1. De flexibiliteit van het leerstuk van de ‘toestemming’ in het licht van de bestaansvoorwaarden van het misdrijf	7
I.2.1.2.2. Het strafrechtelijk in aanmerking nemen van de ‘toestemming’: een tegemoetkoming aan de particulier? ..	8
I.2.1.2.3. De ‘toestemming’ en het strafrechtelijk beschermde goed	8
I.2.2. Afbakening van het onderzoek	9
I.2.3. Methode	10
I.2.3.1. Een positiefrechtelijke analyse	10
I.2.3.2. Een conceptuele analyse	11

I.2.3.3.	Een inductieve analyse	12
I.3.	De opbouw van de studie	12
I.3.1.	De ‘toestemming’ in het strafrecht	12
I.3.2.	De wijzen waarop de ‘toestemming’ het bestaan van het misdrijf kan uitsluiten	13
I.3.3.	Het in aanmerking nemen van de ‘toestemming’ bij de beoordeling van de bestaansvoorwaarden van het misdrijf	13
I.3.4.	De geldige ‘toestemming’	14
I.3.5.	De ‘toestemming’: een constructie?	14
I.3.6.	Het strafrechtelijk in aanmerking nemen van de ‘toestemming’ bij de beoordeling van de bestaansvoorwaarden van het misdrijf: carte blanche voor de particulier?	15
I.3.7.	Algemeen besluit	15
 HOOFDSTUK II. DE ‘TOESTEMMING’ IN HET STRAFRECHT		17
II.1.	‘Toestemming’: een strafrechtelijk begrip?	17
II.1.1.	De ‘toestemming’ in het Belgische strafrecht: een eerste aanzet	17
II.1.2.	De ‘toestemming’ in enkele buitenlandse strafrechtssystemen	20
II.1.2.1.	De Franse theorievorming	20
II.1.2.2.	De Nederlandse theorievorming	23
II.1.2.3.	De Duitse theorievorming	24
II.2.	De strafrechtelijke contexten waarin de ‘toestemming’ voorkomt	25
II.2.1.	De ‘toestemming’ in de strafprocedurele context	25
II.2.1.1.	Het onderzoek	26
II.2.1.1.1.	Onderzoekshandelingen	26
II.2.1.1.1.1.	De huiszoeking	26
II.2.1.1.1.2.	Het onderzoek aan het lichaam	29
II.2.1.1.1.3.	De afname van lichaamsmateriaal met het oog op een DNA-onderzoek	30
II.2.1.1.2.	De betekenis van de ‘toestemming’	33
II.2.1.1.3.	Een dubbele contextualisering	36
II.2.1.2.	De vervolging	37
II.2.1.2.1.	Het niet indienen van een klacht in relatie tot een klachtmisdrijf	37
II.2.1.2.2.	De vrijwillige verschijning	39

II.2.2.	De ‘toestemming’ in het licht van de straftoemeting (en van de toekenning van de schadevergoeding)	40
II.2.2.1.	De ‘toestemming’ als verzachtende omstandigheid	40
II.2.2.2.	De opschorting van de uitspraak van de veroordeling	41
II.2.2.3.	De probatie-oposchorting en het probatie-uitstel . .	43
II.2.2.4.	De werkstraf	44
II.2.2.5.	Artikel 45 Sw.	46
II.2.3.	De ‘toestemming’ in het licht van de strafuitvoering	46
II.3.	De ‘toestemming’ in het licht van de bestaansvoorwaarden van het misdrijf	49
II.3.1.	De ‘toestemming’	49
II.3.1.1.	Een veroorlovene ingesteldheid	50
II.3.1.2.	... die strafrechtelijk geldig is	51
II.3.1.3.	De strafrechtelijke benadering	52
II.3.1.4.	Een terminologische diversiteit	53
II.3.2.	De persoon die ‘toestemt’	53
II.3.2.1.	De ‘toestemmende’ persoon... slachtoffer van het misdrijf?	54
II.3.2.2.	De ‘toestemmende’ persoon... dader of deelnemer aan het misdrijf?	55
II.3.2.3.	Eén of meer ‘toestemmende’ personen	57
II.3.3.	Het voorwerp van de ‘toestemming’	58
II.3.3.1.	Een handeling of een onthouding	58
II.3.3.2.	Eén of meer gedragingen	61
II.3.3.3.	De actor	62
II.3.4.	De betekenis van de ‘toestemming’	63
II.4.	Ter uitleiding	64

HOOFDSTUK III. DE WIJZEN WAAROP DE ‘TOESTEMMING’ HET BESTAAN VAN HET MISDRIJF KAN UITSLUITEN 65

III.1.	De meervoudige betekenis van het ‘misdrijf’	66
III.1.1.	De in de Belgische rechtsleer verdedigde theorieën	66
III.1.1.1.	De ‘klassieke’ voorstelling	67
III.1.1.2.	De Frans geïnspireerde voorstelling	68
III.1.1.3.	De op de persoon betrokken voorstelling	69
III.1.1.4.	De ‘Leuvense’ voorstelling	69
III.1.2.	De keuze van het begrippenkader	72
III.1.2.1.	Het ‘misdrijf’: strafbaar feit en strafbaarstelling . . .	72

III.1.2.2.	De constitutieve elementen van het misdrijf als strafbaar feit	73
III.1.2.2.1.	Het voldaan zijn aan de delictsomschrijving	73
III.1.2.2.2.	De wederrechtelijkheid	74
III.1.2.2.3.	De schuld	75
III.1.2.2.4.	De strafwaardigheid	76
III.1.2.2.5.	Het strafbaar feit	78
III.2.	De ‘toestemming’ gekaderd in de structuur van het misdrijf	79
III.2.1.	De ‘toestemming’ op het niveau van de delictsomschrijving	80
III.2.1.1.	De delictsomschrijving stelt de (afwezigheid van een) ‘toestemming’ als voorwaarde	81
III.2.1.1.1.	Van de bescherming van de orde der familie en de openbare zeden naar de bescherming van de seksuele integriteit?	82
III.2.1.1.1.1.	Het Strafwetboek van 1867	83
III.2.1.1.1.2.	De Wet van 4 juli 1989	86
III.2.1.1.1.3.	De seksuele integriteit centraal gesteld?	89
III.2.1.1.2.	Van de bescherming van het ongeboren leven naar de erkenning van de keuzevrijheid van de vrouw?	95
III.2.1.1.2.1.	Het Strafwetboek van 1867	96
III.2.1.1.2.2.	De Wet van 3 april 1990	96
III.2.1.1.2.3.	De keuzevrijheid centraal gesteld?	99
III.2.1.2.	De ‘toestemming’ is irrelevant op het niveau van de delictsomschrijving	104
III.2.1.2.1.	Een kwestie van verwoorden	104
III.2.1.2.1.1.	De irrelevantie van de ‘toestemming’ blijkt uit de wet	105
III.2.1.2.1.2.	De irrelevantie van de ‘toestemming’ gededuceerd uit de rechtspraak	115

	III.2.1.2.2.	Totale irrelevantie van de 'toestemming'?	127	
III.2.2.		De 'toestemming' in het licht van de weder- rechtelijkheid	128	
	III.2.2.1.	De 'toestemming' op zich	128	
		III.2.2.1.1. Een groeiende consensus... ..	129	
		III.2.2.1.2. ...op de helling gezet?	132	
	III.2.2.2.	De 'toestemming' in het licht van de toelating door de wet	134	
		III.2.2.2.1. De straffeloosheid van medische tussenkomen	135	
			III.2.2.2.1.1. Het zoeken naar een juridische grondslag .	135
			III.2.2.2.1.2. Grenzen aan de straffeloosheid	138
		III.2.2.2.2. De straffeloosheid van sport- activiteiten	143	
			III.2.2.2.2.1. Het zoeken naar een juridische grondslag .	144
			III.2.2.2.2.2. Grenzen aan de straffeloosheid	147
		III.2.2.2.3. De straffeloosheid van het tuchtigen	149	
			III.2.2.2.3.1. Het zoeken naar een juridische grondslag .	150
			III.2.2.2.3.2. Grenzen aan de straffeloosheid	151
		III.2.2.2.4. De straffeloosheid van lichaams- versieringen	152	
			III.2.2.2.4.1. Het zoeken naar een juridische grondslag .	152
			III.2.2.2.4.2. Grenzen aan de straffeloosheid	155
		III.2.2.2.5. De straffeloosheid van de levens- beëindiging op verzoek	156	
III.2.2.3.		De 'toestemming' in het licht van de nood- toestand	160	
		III.2.2.3.1. De voorwaarden van de nood- toestand	160	
		III.2.2.3.2. De noodtoestand als alternatief	163	
			III.2.2.3.2.1. Een alternatief voor de straffeloosheid van abortus	164

III.2.2.3.2.2.	Een alternatief voor de rechtvaardiging van medische tussenkomsten	169
III.2.2.3.2.3.	Een alternatief voor de rechtvaardiging van de levensbeëindiging op verzoek . . .	172
III.2.3.	De ‘toestemming’ in het licht van de schuld	176
III.2.3.1.	De ‘toestemming’ als schulduitsluitingsgrond . . .	177
III.2.3.2.	De dwaling over de ‘toestemming’	180
III.2.3.2.1.	Er is ‘toestemming’ en de actor meent van niet	181
III.2.3.2.2.	Er is geen geldige ‘toestemming’ en de actor meent van wel	182
III.2.4.	De ‘toestemming’ in het licht van de strafwaardigheid	184
III.2.4.1.	De strafrechtelijke benadering van sado-masochisme	185
III.2.4.2.	Principiële of beleidsafwegingen?	186
III.2.4.2.1.	Een rechterlijke concretisering in malam partem?	186
III.2.4.2.2.	Straffeloos wegens niet wederrechtelijk versus straffeloos wegens niet strafwaardig	189
III.3.	Ter uitleiding	191
 HOOFDSTUK IV. HET IN AANMERKING NEMEN VAN DE ‘TOESTEMMING’ BIJ DE BEOORDELING VAN DE BESTAANS-VOORWAARDEN VAN HET MISDRIJF		195
IV.1.	Het principieel niet strafrechtelijk aan de orde zijn van de ‘toestemming’	196
IV.1.1.	Het van openbare orde zijn van het strafrecht	196
IV.1.2.	Van openbare orde versus van dwingend of van aanvullend recht	197
IV.2.	Het strafrechtelijk al dan niet in aanmerking nemen van de ‘toestemming’	199
IV.2.1.	De strafrechtelijk beschermde goederen	200
IV.2.1.1.	De openbare orde, de goede zeden en het algemeen belang	200

IV.2.1.2.	Het recht op zelfbepaling	201
IV.2.1.2.1.	Het al dan niet in aanmerking nemen van de ‘toestemming’... ..	201
IV.2.1.2.2.	... gekoppeld aan de structuur van het misdrijf?	204
IV.2.2.	‘Hogere’ belangen of goederen	205
IV.2.2.1.	De openbare orde	205
IV.2.2.1.1.	De moeilijkheid om te definiëren ..	206
IV.2.2.1.2.	Een polyvalent begrip?	207
IV.2.2.1.2.1.	Functionele conceptie	207
IV.2.2.1.2.2.	Substantiële conceptie	209
IV.2.2.2.	De goede zeden	210
IV.2.2.3.	Het algemeen belang	213
IV.3.	De strafrechtelijke bescherming van een bepaalde maatschappelijke orde	216
IV.3.1.	Een bepaalde maatschappelijke orde	217
IV.3.1.1.	De openbare orde	217
IV.3.1.2.	De goede zeden	220
IV.3.1.3.	Het algemeen belang	221
IV.3.2.	Een evolutieve bescherming	223
IV.3.3.	Orde en wanorde	225
IV.3.4.	Fundamentele rechten en vrijheden	226
IV.4.	Het statuut van het strafrechtelijk beschermde goed	230
IV.4.1.	Evoluties in het in aanmerking nemen van de ‘toestemming’	231
IV.4.1.1.	Gedragingen die raken aan de fysieke integriteit .	231
IV.4.1.2.	Gedragingen die raken aan het leven	232
IV.4.2.	De relatie tussen het in aanmerking nemen van de ‘toestemming’ en het beschermingsstatuut van het goed	234
IV.4.3.	Beschikbaarheid en onbeschikbaarheid: een houdbare bipolarisatie?	239
IV.5.	Ter uitleiding	242
 HOOFDSTUK V. DE GELDIGE ‘TOESTEMMING’		245
V.1.	De geldigheidsvoorwaarden van de ‘toestemming’	246
V.1.1.	De vrijwilligheid	247
V.1.1.1.	Begrip	248
V.1.1.1.1.	Vrijwilligheid of vrijheid?	248
V.1.1.1.2.	Willen en/of kennen?	248
V.1.1.1.3.	De gerichtheid op andermans gedraging	249

	V.1.1.1.4.	De voorwaardelijke ‘toestemming’ .	251
V.1.1.2.		De afwezigheid van omstandigheden die de vrijwilligheid aantasten	252
	V.1.1.2.1.	Geweld, bedreigingen en dwang . . .	252
	V.1.1.2.2.	De onvrijwilligheid op zich	253
V.1.1.3.		De vrijwilligheid op zich	255
	V.1.1.3.1.	Abortus	256
	V.1.1.3.2.	Medische tussenkomsten	257
	V.1.1.3.3.	Levensbeëindiging op verzoek	258
	V.1.1.3.4.	Overzichtstabel	261
V.1.1.4.		De invloed van de feitelijke context	261
	V.1.1.4.1.	Keuzebeperkende omstandigheden	262
		V.1.1.4.1.1. Abortus	262
		V.1.1.4.1.2. Medische tussen-	
		komsten	264
		V.1.1.4.1.3. Levensbeëindiging	
		op verzoek	264
	V.1.1.4.2.	Gekleurde vrijwilligheid	268
V.1.1.5.		De mate waarin de ‘toestemming’ een goed- keuring of een aanmoediging veronderstelt	271
V.1.2.		De geïnformeerde	274
	V.1.2.1.	Een afzonderlijke geldigheidsvoorwaarde?	274
	V.1.2.2.	De invloed van de actor	276
		V.1.2.2.1. De vermomming van de waarheid .	276
		V.1.2.2.2. Het verzwijgen	278
		V.1.2.2.3. De informatieplicht van de actor . . .	281
		V.1.2.2.3.1. Abortus	282
		V.1.2.2.3.2. Medische tussen-	
		komsten	284
		V.1.2.2.3.3. Levensbeëindiging	
		op verzoek	289
		V.1.2.2.3.4. Overzichtstabel	290
		V.1.2.2.3.5. De informatieplicht	
		in het kader van een	
		onderzoekshandeling	291
V.1.2.3.		De invloed van de feitelijke context...	292
	V.1.2.3.1.	... op de ingesteldheid van de	
		betrokkene	292
		V.1.2.3.1.1. De aard of de draag-	
		wijdte van de	
		gedraging	293

	V.1.2.3.1.2.	De feitelijke omstandigheden	294
	V.1.2.3.2.	... op de informatieplicht van de actor	294
	V.1.2.3.2.1.	Abortus	295
	V.1.2.3.2.2.	Medische tussenkomsten	295
	V.1.2.3.2.3.	Levensbeëindiging op verzoek	296
V.1.3.	De vorm		297
	V.1.3.1.	Is een bepaalde vorm voorgeschreven?	298
	V.1.3.1.1.	Niet uiten	298
	V.1.3.1.1.1.	Veruitwendiging van de ingesteldheid	298
	V.1.3.1.1.2.	Veronderstelde 'toestemming'	299
	V.1.3.1.2.	Non-verbaal	301
	V.1.3.1.3.	Verbaal	303
	V.1.3.1.4.	Geschrift	304
	V.1.3.1.4.1.	Abortus	304
	V.1.3.1.4.2.	Medische tussenkomsten	304
	V.1.3.1.4.3.	Levensbeëindiging op verzoek	307
	V.1.3.1.4.4.	Overzichtstabel	310
	V.1.3.1.4.5.	De schriftelijkheid in het kader van een onderzoekshandeling	311
	V.1.3.2.	Dient de actor de 'toestemming' te aanvaarden?	312
V.1.4.	Het tijdstip		315
	V.1.4.1.	Het geven van de 'toestemming'	315
	V.1.4.1.1.	Voorafgaand aan de gedraging	315
	V.1.4.1.1.1.	Abortus	317
	V.1.4.1.1.2.	Medische tussenkomsten	318
	V.1.4.1.1.3.	Levensbeëindiging op verzoek	321
	V.1.4.1.1.4.	Overzichtstabel	324
	V.1.4.1.1.5.	De tijdsvereiste in het kader van een onderzoekshandeling	325

V.1.4.1.2.	Gepaard gaand met de gedraging . .	326
V.1.4.1.2.1.	Het belang van de delictsomschrijving . .	326
V.1.4.1.2.2.	De strafbaarheid van aan de ‘toestemming’ voorafgaande gedragingen	329
V.1.4.1.3.	Na de gedraging	329
V.1.4.1.3.1.	Berusten	330
V.1.4.1.3.2.	De strafrechtelijke relevantie van het berusten	331
V.1.4.2.	De herroepbaarheid van de ‘toestemming’	333
V.1.4.2.1.	Veruitwendiging	334
V.1.4.2.2.	Voorafgaand aan de gedraging	335
V.1.4.2.2.1.	Terugkomen op de gegeven ‘toestemming’	335
V.1.4.2.2.2.	Het niet geven van de ‘toestemming’	338
V.1.4.2.3.	Tijdens de gedraging	342
V.1.4.2.4.	Na de gedraging	346
V.1.5. De persoon		348
V.1.5.1.	De persoonlijke bekwaamheid	348
V.1.5.1.1.	Leeftijd	349
V.1.5.1.1.1.	Seksualiteitsbeleving .	350
V.1.5.1.1.2.	Abortus	353
V.1.5.1.1.3.	Medische tussenkomsten	355
V.1.5.1.1.4.	Lichaamsversieringen	357
V.1.5.1.1.5.	Levensbeëindiging op verzoek	357
V.1.5.1.2.	Fysieke of geestelijke onvolwaardigheid	359
V.1.5.1.2.1.	Seksualiteitsbeleving .	360
V.1.5.1.2.2.	Abortus	361
V.1.5.1.2.3.	Medische tussenkomsten	362
V.1.5.1.2.4.	Levensbeëindiging op verzoek	364
V.1.5.1.3.	Overzichtstabel	365

V.1.5.2.	De persoonlijke 'bevoegdheid'	366
V.2.	Het vaststellen van de geldige 'toestemming'	368
V.2.1.	De verplichte vaststelling van de 'toestemming' door de actor	368
V.2.2.	Een verplichte posterieure controle	370
V.2.2.1.	De aangifte	372
V.2.2.2.	Het onderzoek door de commissie	373
V.2.2.3.	De verhouding met de vervolgende instanties ...	375
V.2.3.	Het bewijs van de 'toestemming'	378
V.2.3.1.	De bewijsregels	378
V.2.3.1.1.	De vrijheid van bewijs	378
V.2.3.1.2.	Vermoedens	379
V.2.3.1.2.1.	Een vermoeden van afwezigheid van 'toestemming'	379
V.2.3.1.2.2.	Een vermoeden van aanwezigheid van 'toestemming'	380
V.2.3.1.3.	Het bestaan en de geldigheid van de 'toestemming'	381
V.2.3.2.	De bewijslast	382
V.2.3.2.1.	Vermoedens	382
V.2.3.2.2.	Strafbaarheidsuitsluitingsgronden .	383
V.3.	Ter uitleiding	384
	HOOFDSTUK VI. DE 'TOESTEMMING': EEN CONSTRUCTIE?	387
VI.1.	De geldigheidsvoorwaarden: formele of bestaansvoorwaarden?	388
VI.1.1.	De graduele invulling van de geldigheidsvoorwaarden	389
VI.1.1.1.	Gradaties... ..	389
VI.1.1.2.	... Afhankelijk van de handelingscontext	393
VI.1.2.	De verhouding tussen de veroorlovende ingesteldheid en de (geldige) 'toestemming'	397
VI.1.2.1.	Een geldigheidsdrempel op het strafrechtelijke niveau en op het niveau van de belevingswerkelijkheid	398
VI.1.2.2.	De verhouding tussen de strafrechtelijke geldigheid en de geldigheid op het niveau van de belevingswerkelijkheid	399
VI.1.2.2.1.	Samenvallende geldigheidsdrempels?	399

	VI.1.2.2.2.	De drempel van de belevings- werkelijkheid als ondergrens?	400
	VI.1.2.3.	De ongeldige ‘toestemming’	402
	VI.1.2.3.1.	Terminologische eenduidigheid . . .	403
	VI.1.2.3.2.	De implicaties van het aannemen van het bestaan van de ongeldige ‘toestemming’	403
VI.2.		Het voorwerp van de veroorlovene ingesteldheid versus het voorwerp van de ‘toestemming’	406
VI.2.1.		De gedraging	407
	VI.2.1.1.	De draagwijdte van de gedraging	407
	VI.2.1.1.1.	Intrinsieke gevolgen	407
	VI.2.1.1.2.	Extrinsieke gevolgen	408
	VI.2.1.1.3.	Eventuele gevolgen	408
	VI.2.1.1.4.	Beperkingscriterium	409
	VI.2.1.2.	De aard van de gedraging	411
	VI.2.1.3.	De feitelijke omstandigheden	413
	VI.2.1.3.1.	Gekoppeld aan de geldigheid van de ‘toestemming’	413
	VI.2.1.3.2.	Gekoppeld louter aan de straffe- loosheid van de gedraging	415
	VI.2.1.4.	De actor	416
	VI.2.1.4.1.	De identiteit van de actor	416
	VI.2.1.4.2.	De hoedanigheid van de actor	417
	VI.2.2.	De straffeloosheid van de gedraging	418
VI.3.		Het afgestemd zijn van de geldige ‘toestemming’ op de veroorlovene ingesteldheid	420
VI.3.1.		Twee wijzen om de aanwezigheid van een geldige ‘toestemming’ te garanderen	421
	VI.3.1.1.	De proceduralisering van de rechtsbescherming	421
	VI.3.1.1.1.	Het opleggen van het voeren van (een) gesprek(ken)	422
	VI.3.1.1.1.1.	Abortus	422
	VI.3.1.1.1.2.	Medische tussen- komsten	425
	VI.3.1.1.1.3.	Levensbeëindiging op verzoek	427
	VI.3.1.1.2.	Temporele en vormelijke voorwaarden	434
	VI.3.1.2.	De ‘toestemming’: een open begrip	436
	VI.3.1.2.1.	Relatieve openheid	436

VI.3.1.2.2.	Casuïstische invulling	437
VI.3.2.	De strafrechtelijke benadering van de veroorloevende ingesteldheid	440
VI.3.2.1.	In de medische handelingscontext	440
VI.3.2.1.1.	Het nut van de verplichting te communiceren	440
VI.3.2.1.1.1.	Het nemen van een weloverwogen beslissing	441
VI.3.2.1.1.2.	De beleving van de intimiteit	442
VI.3.2.1.2.	Overregulering?	445
VI.3.2.2.	In de context van de seksualiteitsbeleving	449
VI.3.2.2.1.	Intimiteit en (een sfeer van) consensualiteit	449
VI.3.2.2.2.	Onderregulering?	450
VI.3.2.2.3.	Onmogelijk recht doen aan de consensuele seksualiteitsbeleving?	452
VI.3.2.2.4.	Ogenschijnlijk recht doen aan de consensuele seksualiteitsbeleving?	453
VI.3.2.2.4.1.	Lichamelijkheid: fragmentair bena- derd?	454
VI.3.2.2.4.2.	De normale seksua- liteit als standaard?	456
VI.3.2.2.4.3.	Artikel 8 E.V.R.M.: garantie voor de seksuele vrijheid?	457
VI.4.	Ter uitleiding	467

**HOOFDSTUK VII. HET STRAFRECHTELIJK IN AANMERKING
NEMEN VAN DE ‘TOESTEMMING’ BIJ DE BEOORDELING VAN DE
BESTAANSVOORWAARDEN VAN HET MISDRIJF: CARTE BLANCHE
VOOR DE PARTICULIER? 469**

VII.1.	‘Toestemmen’ houdt...	470
VII.1.1.	... een aanspraak op de gedraging in?	471
VII.1.1.1.	Seksualiteitsbeleving	471
VII.1.1.2.	Abortus	472
VII.1.1.3.	Medische tussenkomsten	473

VII.1.1.3.1.	Het eisen van een medische tussenkoms... ..	473
VII.1.1.3.2.	Het weigeren van een medische tussenkoms... ..	474
VII.1.1.3.2.1.	... door de patiënt ...	474
VII.1.1.3.2.2.	... door de vertegen- woordiger van de patiënt	475
VII.1.1.4.	Levensbeëindiging op verzoek	476
VII.1.1.4.1.	Een gewetensclausule... ..	476
VII.1.1.4.2.	... met motiveringsplicht... ..	478
VII.1.1.4.3.	... maar geen doorverwijsplicht ...	478
VII.1.2.	... het afdwingen van de straffeloosheid in?	480
VII.1.2.1.	Te onderscheiden hypothesen	480
VII.1.2.1.1.	De ‘toestemming’ als bestand- deeluitsluitingsgrond	481
VII.1.2.1.2.	De ‘toestemming’ op het niveau van de wederrechtelijkheid en de strafwaardigheid	481
VII.1.2.2.	Het belang van de geldigheidsdrempels	482
VII.2.	Nemo plus iuris transfere potest quam ipse habet	483
VII.2.1.	Het gegeneraliseerde particuliere belang	483
VII.2.2.	... en de ‘toestemming’	485
VII.2.2.1.	Het niet in aanmerking nemen van de veroorlopende ingesteldheid	486
VII.2.2.2.	Het in aanmerking nemen van de veroor- lopende ingesteldheid	488
VII.2.2.2.1.	Overeenstemmen met rechts- goederen	488
VII.2.2.2.2.	Generalisering en strafbaarheid ...	489
VII.2.2.2.2.1.	‘Objectieve’ voorwaarden	489
VII.2.2.2.2.2.	Voorwaarden die het beschermde goed betreffen	490
VII.2.3.	De invulling van het beschermde goed	493
VII.2.3.1.	Een collectieve invulling	493
VII.2.3.2.	Intersubjectieve voorwaarden	494
VII.3.	Ter uitleiding	498

HOOFDSTUK VIII. ALGEMEEN BESLUIT	499
VIII.1. Situering en probleemstelling	499
VIII.2. Traditionele voorstelling van de ‘toestemming’	500
VIII.2.1. De ‘toestemming’...	500
VIII.2.2. ... die geldig is...	501
VIII.2.3. ... en uitgaat van het slachtoffer	501
VIII.2.4. ... voorgesteld in het kader van de bestaansvoorwaarden van het misdrijf	502
VIII.3. Werkhypothese	503
VIII.4. Aspecten van het leerstuk van de ‘toestemming’ geïmplementeerd ...	504
VIII.4.1. Nuancering in het licht van de feitelijkheden	505
VIII.4.1.1. ‘Toestemmen’ is veroorloven	505
VIII.4.1.2. Een ongeldige ‘toestemming’ is geen ‘toestemming’	507
VIII.4.1.3. De persoon om wiens ingesteldheid het gaat... slachtoffer van een misdrijf?	508
VIII.4.1.4. ‘Toestemmen’ is inter-agere	509
VIII.4.2. De opwaardering van de handelingscontext	511
VIII.4.2.1. De ‘toestemming’: nood aan proceduralisering? .	511
VIII.4.2.2. Een groeiend recht op zelfbepaling?	513
VIII.4.2.3. De contextualiteit en de structuur van het strafbaar feit	514
VIII.5. Het leerstuk van de ‘toestemming’ herdacht	516
IX. RECHTSPRAAKREGISTER	519
X. BIBLIOGRAFIE	527
TREFWOORDENREGISTER	551

LIJST MET AFKORTINGEN

A.A.	Ars Aequi
A.C.	Arresten van het Hof van Cassatie
A.Hosp.	Acta Hospitalia
A.J.T.	Algemeen Juridisch Tijdschrift
Abortuscommissiewet	Wet van 13 augustus 1990 houdende oprichting van een commissie voor de evaluatie van de Wet van 3 april 1990 betreffende de zwangerschapsafbreking, tot wijziging van de artikelen 348, 350, 351 en 352 van het Strafwetboek en tot opheffing van artikel 353 van hetzelfde Wetboek
Abortuswet	Wet van 3 april 1990 betreffende de zwangerschapsafbreking
B.J.	Belgique Judiciaire
B.W.	Burgerlijk Wetboek
Bank.Fin.	Bank- en Financieuzen
Biogeneeskundig Verdrag	Convention for the Protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine
C.A.B.G.	Cahiers – Rechtspraak Antwerpen Brussel Gent
C.R.Z.	Centrum voor Relatievorming en Zwangerschapsafbreking
Case W.Res.L.Rev.	Case Western Reserve Law Review
Cass.	Hof van Cassatie
D.D.	Delikt en Delinkwent
DNA-Wet	Wet van 22 maart 1999 betreffende de identificatieprocedure via DNA-onderzoek in strafzaken
E.C.R.M.	Europese Commissie voor de Rechten van de Mens
E.H.R.L.R.	European Human Rights Law Review
E.H.R.M.	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
E.V.R.M.	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
Euthanasiewet	Wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie
I.C.T.Y.	International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia
I.V.B.P.R.	Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten
J.L.	Jurisprudence de la Cour d'Appel de Liège
J.L.M.B.	Jurisprudence de Liège, Mons et Bruxelles
J.T.	Journal des Tribunaux

Journ.Proc.	Journal des Procès
Jura Falc.	Jura Falconis
K.B. nr. 78	K.B. van 10 november 1967 nr. 78 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen
Kinderrechtenverdrag	Verdrag van 20 november 1989 inzake de Rechten van het Kind
M.L.R.	Modern Law Review
N.J.B.	Nederlands Juristenblad
N.J.W.	Nieuw Juridisch Weekblad
Organtransplantatiewet	Wet van 13 juni 1986 betreffende het wegnemen en transplanteren van organen
Pand.B.	Pandectes Belges
Parl.Hand.	Parlementaire Handelingen
Parl.St.	Parlementaire Stukken
Pas.	Pasicrisie Belge
R.A.B.G.	Rechtspraak Antwerpen Brussel Gent
R.C.J.B.	Revue Critique de Jurisprudence Belge
R.d.W.	Recht der Werkelijkheid
R.G.A.R.	Revue Générale des Assurances et des Responsabilités
R.&K.	Recht en Kritiek
R.P.D.B.	Répertoire Pratique de Droit Belge
R.&R.	Nederlands Tijdschrift voor Rechtsfilosofie en Rechtstheorie
R.W.	Rechtskundig Weekblad
R.W.S.	Recht op Waardig Sterven
Rec.Arr.Cass.	Recente arresten van het Hof van Cassatie
Rev.Dr.Pén.	Revue de Droit Pénal
Rev.Rég.Dr.	Revue Régionale de Droit
Rev.Tr.Dr.Fam.	Revue Trimestrielle de Droit Familial
Sv.	Wetboek van Strafvordering
Sw.	Strafwetboek
T.B.P.	Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiekrecht
T.G.R.	Tijdschrift voor Gentse Rechtspraak
T.Gez.	Tijdschrift voor Gezondheidsrecht
T.P.R.	Tijdschrift voor Privaatrecht
T.Strafr.	Tijdschrift voor Strafrecht
T.Vred.	Tijdschrift voor Vrederechters
V.V.S.M.	Vereniging voor Sadomasochisme
Vl.T.Gez.	Vlaams Tijdschrift voor Gezondheidsrecht
Wet Patiëntenrechten	Wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt

Wet Voorwaardelijke Invrijheidstelling	Wet van 5 maart 1998 betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling en tot wijziging van de Wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnor- malen en de gewoontemisdadigers, vervangen door de Wet van 1 juli 1964
---	--

LIJST MET FIGUREN

- Fig. III.1. De Leuvense voorstelling van de structuur van het misdrijf als strafbaar feit
- Fig. III.2. De afwezigheid van ‘toestemming’ in de artikelen 373 en 375 Sw.
- Fig. III.3. Het onderscheid tussen de aanranding van de eerbaarheid en de verkrachting met betrekking tot de afwezigheid van de ‘toestemming’ geïllustreerd
- Fig. III.4. Het onderscheid tussen de aanranding van de eerbaarheid en de verkrachting met betrekking tot de afwezigheid van de ‘toestemming’ geïllustreerd, er van uitgaande dat de delictsomschrijving van eerstgenoemd misdrijf recht doet aan elk gebrek aan veroorloovende ingesteldheid
- Fig. III.5. De ‘toestemming’ in het kader van de structuur van het strafbaar feit
- Fig. III.6. De ‘toestemming’ in het kader van de structuur van het strafbaar feit geïllustreerd
- Fig. IV.1. De verhouding tussen het algemeen belang, de algemene belangen, bepaalde particuliere belangen en de openbare orde
- Fig. IV.2. De gerichtheid op de bescherming van een bepaalde maatschappelijke orde van de bepalingen van openbare orde, van dwingend recht en van aanvullend recht
- Fig. IV.3. De verhouding tussen het algemeen belang, de algemene belangen, bepaalde particuliere belangen, de openbare orde en de goede zeden
- Fig. V.1. De veroorloovende ingesteldheid en de geldige ‘toestemming’
- Fig. V.2. De feitelijke omstandigheden in relatie tot de geldigheid van de ‘toestemming’
- Fig. V.3. Het voorafgaand aan de gedraging uiten van de veroorloovende ingesteldheid in relatie tot het aflopend misdrijf
- Fig. V.4. Het voorafgaand aan de gedraging uiten van de veroorloovende ingesteldheid in relatie tot het voortdurend misdrijf
- Fig. V.5. Het veruitwendigen van de veroorloovende ingesteldheid tijdens het stellen van de gedraging in het kader van het aflopend misdrijf

- Fig. V.6. Het veruitwendigen van de veroorloevende ingesteldheid tijdens het stellen van de gedraging in het kader van het voortdurend misdrijf
- Fig. V.7. Het veruitwendigen van de veroorloevende ingesteldheid tijdens het stellen van de gedraging in het kader van het voortdurend misdrijf en de strafbaarheid respectievelijk straffeloosheid van de gedragingen
- Fig. V.8. Het berusten in een gedraging in het kader van het aflopend misdrijf
- Fig. V.9. Het berusten in een gedraging in het kader van het voortdurend misdrijf
- Fig. V.10. Het intrekken van de ‘toestemming’
- Fig. V.11. De voorafgaande intrekking van de ‘toestemming’ in het licht van het aflopend misdrijf
- Fig. V.12. De voorafgaande intrekking van de ‘toestemming’ in het licht van het voortdurend misdrijf
- Fig. V.13. De verhouding tussen de voorafgaandheid van de ‘toestemming’ en het voorwerp van de ‘toestemming’
- Fig. V.14. De verhouding tussen de voorafgaandheid van de ‘toestemming’ en het voorwerp van de ‘toestemming’ overeenkomstig Corr. Brussel 5 januari 1999
- Fig. V.15. Het geven, voortduren en intrekken van de ‘toestemming’ bij elkaar opvolgende gedragingen
- Fig. V.16. De strafbare gedraging gesteld op $t = 2$ in het licht van het aflopend misdrijf
- Fig. V.17. Het herroepen van de ‘toestemming’ tijdens de gedraging in het licht van het voortdurend misdrijf
- Fig. V.18. Het intrekken van de ‘toestemming’ in het licht van het aflopend misdrijf dat feitelijk voortduurt
- Fig. V.19. Het intrekken van de ‘toestemming’ na de gedraging in het licht van het aflopend misdrijf
- Fig. V.20. Het intrekken van de ‘toestemming’ na de gedraging in het licht van het voortdurend misdrijf
- Fig. VI.1. Feitelijke ingesteldheden die een geldige ‘toestemming’ kunnen uitmaken vanuit vormelijk en temporeel perspectief
- Fig. VI.2. Gradaties in de vrijwilligheid in de context van de seksualiteitsbeleving
- Fig. VI.3. Gradaties in de vrijwilligheid in de context van de levensbeëindiging op verzoek

- Fig. VI.4. Gradaties in de vorm van de ingesteldheid in de context van de seksualiteitsbeleving in relatie tot de delictsomschrijving van verkrachting
- Fig. VI.5. Gradaties in de vorm van de ingesteldheid in de context van de seksualiteitsbeleving in relatie tot de delictsomschrijving van aanranding van de eerbaarheid
- Fig. VI.6. De veroorloevende ingesteldheid en de geldige 'toestemming' in de context van de levensbeëindiging op verzoek
- Fig. VI.7. Gradaties in de vorm van de ingesteldheid in de context van de levensbeëindiging op verzoek
- Fig. VI.8. De feitelijke omstandigheden als voorwerp van de veroorloevende ingesteldheid en van de geldige 'toestemming' in de context van de levensbeëindiging op verzoek
- Fig. VI.9. De feitelijke omstandigheden als voorwerp van de veroorloevende ingesteldheid en van de geldige 'toestemming' in de context van de seksualiteitsbeleving
- Fig. VI.10. De rechtsgoederen beschermd op het niveau van de delictsomschrijving in de artikelen 372 e.v. Sw.
- Fig. VI.11. De rechtsgoederen waaraan medische tussenkomsten, piercings, tatoeages, enz. raken, beschermd in de artikelen 398 e.v. Sw.
- Fig. VI.12. De rechtsgoederen waaraan sadomasochistische gedragingen raken, beschermd in de artikelen 398 e.v. Sw. in het kader van een principiële redenering
- Fig. VII.1. De verhouding tussen het algemeen belang, de algemene belangen, de gegeneraliseerde particuliere belangen, de openbare orde en de goede zeden
- Fig. VII.2. De generaliseerbaarheid van de veroorloevende ingesteldheid in relatie tot sadomasochistische gedragingen

